

Poletni prelet pobležnikov *Larilimicolae* na Cerkniskem jezeru v letu 1991

Summer passage by waders *Larilimicolae* recorded at Lake Cerknica in 1991

Primož KMECL, Karin RIŽNER

1. UVOD

V tem kratkem članku želiva podati pregled najin的角度 opazovanj pobležnikov na Cerkniskem jezeru v avgustu in septembru 1991. Podatki iz tega časa so zanimivi zato, ker se je Cerknisko jezero skrčilo samo na majhno, umetno zajezeno mlako, ki je na vsej jezerski površini edina zagotavljala pobležnikom primerno okolje za prehranjevanje in počitek.

Mlaka ostane ob Rešetu, ki je edinstven pojav in sodi med največje ponore na jezeru. Dokler je nivo vode še višji, lahko pozne preletnike oziroma poletne klateže med pobležniki opazujemo predvsem na Osredku, ki pa je bistveno težje dostopen. Kasneje ostane nekaj vode še na Levišču, vendar pa je ta gosto porasel s trstjem.

Tako so bile ustvarjene ugodne razmere za spremljanje dinamike preleta pobležnikov, saj razmere za opazovanje (težaven dostop) precej vplivajo na objektivnost opazovanja.

Poleg tega sva se nadejala dopolniti sliko o ornitološki pomembnosti Cerkniskega jezera, tako z vidika popestritve seznama vrst preletnikov kot tudi z vidika naravovarstvene problematike, ki jo bo treba podkrepiti z ustreznimi argumenti.

2. PODATKI IZ OPAZOVANJA PTIC

Opazovala sva večinoma v popoldanskih urah, ko je sonce zahajalo za Javornike in sva tako imela svetlobo izza hrbta. Uporabljala sva daljnogleda 8 × 30 in 10 × 50 ter teleskop 18-60 × 60.

31. 8. in 1. 9. sta se nama pridružila Luka Božič in Jaka Smole. Njuna pomoč pri določevanju mladostnega primerka peščenca *Calidris alba* je bila zelo pomembna, saj imata s to vrsto že precej izkušenj.

Podatke iz opazovanja predstavljava tabelarično (Tabela 1). Kjer je v tabeli pred številko mala črka j, sva opazovala tudi mladostne osebkke ali pa osebkke v prvem zimskem perju. Za to poenostavitev sva se odločila, ker starosti nisva določevala dosledno pri vsakem primerku in bi podatki lahko zavajali. Mala črka c za številko pomeni približno štetje.

Seveda sva na tem območju opazovala tudi druge vrste ptic. Ves čas sva videvala po nekaj sivih čapelj *Ardea cinerea*, 10. 8. 1991 pa naju je presenčila tudi črna štorclja *Ciconia nigra*, ki je letela od Gorice proti Zadnjemu kraju. 10. 8. in 16. 8. sva na mlaki opazovala

tudi mladostni osebek sivogrlega ponirka *Podiceps grisegena*, ki je lovil v družbi mladih in odraslih čopastih ponirkov *Podiceps cristatus*. Pogoste so tudi rumene *Motacilla flava* in bele pastirice *Motacilla alba*, ob mlaki pa se spreletavajo jate liščkov *Carduelis carduelis* in repnikov *Acanthis cannabina*.

Kot že rečeno, je mlaka na Rešetu umetno zajezena, brez obeh pregrad bi bilo to področje ravno tako suho kot preostalo jezero. Namen te zaježitve je bil omogočiti športni ribolov in druge obvodne dejavnosti še vse poletje. Trenutno stanje je tako, da ni nobenega varstvenega režima, ljudi pa je včasih zelo veliko, z avtomobili ali brez. Dovoljeno je torej vse, od vožnje po ponoru do veselic v sosednjem gozdičku.

3. RAZPRAVA

Iz podatkov sva lahko potegnili nekaj zanimivih ugotovitev. Ni nama znano,

kakšne so bile razmere za prelet pobrežnikov v preteklih letih, zagotovo pa gre v vseh primerih za vrste, ki bi se ob poletnem preletu lahko relativno redno pojavljale tudi na Cerkniškem jezeru. V literaturi za nekatere vrste sploh nisva zasledila podatkov (GREGORI 1978, ANONIMUS 1987), prav tako ne v periodiki (*Acrocephalus*). Eden izmed vzrokov je gotovo tudi pomanjkanje opazovanj iz tega obdobja.

Komatnega deževnika *Charadrius hiaticula* sva opazovala že spomladi (16. 3. 1991, 1 osebek). Opazovan je bil tudi že 10. 5. 1986, in sicer šest osebkov (GEISTER 1986). Opazovanje progastorepega kljunača *Limosa lapponica* je verjetno prvo za Cerkniško jezero. Zanimivo je, da je bilo ravno v tem času opaženih več osebkov progastorepega kljunača na Sečoveljskih solinah. Vprašanje je, ali gre za reden prelet ali pa za naključje po zaslugi vremenskih razmer in drugih dejavnikov. S teleskopom

	10. 8.	11. 8.	16. 8.	25. 8.	31. 8.	1. 9.	8. 9.	15. 9.	29. 9.
<i>Charadrius hiaticula</i>				1			j 1		
<i>Charadrius dubius</i>		1	3	j 2			j 2		
<i>Gallinago gallinago</i>			1	5					
<i>Limosa lapponica</i>							1		
<i>Tringa hypoleucos</i>	1						1		
<i>Tringa ochropus</i>					j 2				
<i>Tringa glareola</i>	60c	8	20	20c	10	11	7		
<i>Tringa erythropus</i>				2		1			
<i>Tringa nebularia</i>				1		1			
<i>Philomachus pugnax</i>			4	3	1	1	1		
<i>Calidris alpina</i>					2	1	j 1		
<i>Calidris minuta</i>		1	4	5		2	1		
<i>Calidris alba</i>					j 1	j 1			
<i>Larus cachinnans</i>		j 1	j 1						
<i>Larus melanocephalus</i>			j 1						
<i>Larus ridibundus</i>		j 12		1					

Tabela 1: Podatki o opazovanju pobrežnikov (*Larolimicolae*) v avgustu/septembru 1991

Table 1: Waders *Larolimicolae* recorded in August/September 1991

sva dobro videla progast rep in rahlo navzgor prifrknjen kljun s črno konico. Tudi za vse tri prodnike *Calidris sp.* nisva zasledila podatkov. Zanimivo je še opazovanje črnoglavega galeba *Larus melanocephalus* v mladostnem perju. Z določevanjem sva imela nekaj težav, vendar sva ga na koncu prepoznala po temnih nogah, izdatni belini na glavi in veliki sivi površini krovnih peres. Podoben mu je sivi galeb *Larus canus* v mladostnem perju, ki pa se od njega razlikuje tudi po drži in celotnem videzu. Mladostni primerki črnoglavega galeba s Črnega morja se klatijo proti zahodu (CRAMP 1983). Lahko pa bi opazovani primerki bil tudi iz populacij sosednjih držav (Italija 25–27 parov, Madžarska 1–2 para).

Dne 15. 9. je bil nivo vode že prenižek, nato je začel zopet naraščati, a 29. 9. nisva opazila nobenih pobrežnikov več.

Ne bi želel vzbuditi vtisa, da piševa v prid spreminjanju okolja, za kar v konkretnem primeru zaježitve gotovo gre. Želela sva povedati samo dejstva, sedanje stanje pa kaže in opozarja na to, da je na vsem jezeru treba vzpostaviti celovit naravovarstveni režim in kot posledico tega turistični režim, kajti če ena zaježitev prinese z ornitološkega vidika relativne zanimivosti, jih tisto, kar temu sledi, in sledili bodo nedvomno še nadaljnji posegi v okolje, gotovo ne.

4. ZAKLJUČEK

1. Opazila sva nekaj novih vrst za Cerkniško jezero: progastorepi kljunač, peščenec, mali prodnik, spremenljivi

prodnik in črnoglavi galeb. Redek preletnik, ki se pojavlja tudi spomladi, je komatni deževnik. Naštete vrste verjetno niso bile opažene zaradi premajhnega števila opazovanj (predvsem v poletnem preletu) in ker je bil nivo vode v tem obdobju prenizek. V spomladanskem preletu pa je pobrežnike zaradi slabe dostopnosti težje opazovati.

2. Umetno zaježena mlaka na Rešetu je v času od avgusta do septembra pomembno počivališče za pobrežnike na preletu. Zagotovo na to negativno vplivajo dejavnosti ob mlaki, ki niso urejene. Problematiko je treba gledati tudi širše in omenjeni predel vključiti v celovito zaščito Cerkniškega jezera, saj tudi ob višjem stanju vode tu počivajo in se prehranjujejo preletne in rezidenčne vodne ptice.

5. LITERATURA

ANONIMUS (1987): Mednarodni raziskovalni tabor Cerknica '86, ZOTK, Ljubljana

CRAMP S. (ed.) (1983): Handbook of the Birds of Europe the Middle East and North Africa: The Birds of the Western Palearctic, Vol. III: Waders to Gulls, Oxford University Press

GEISTER I. (1986), *Acrocephalus* – IOB, 7 (30)

GREGORI J. (1978): Prispevek k poznavanju ptičev Cerkniškega jezera in okolice, *Acta carsologica*, 8 (301–329)

POVZETEK

Ornitološka opazovanja na presihajočem Cerkniškem jezeru so bila doslej večidel omejena na obdobje, ko je v jezeru voda (akvatično obdobje). V obdobju presahnitve se voda zadržuje le v strugi glavnega vodnega toka (Stržen) in v umetno zaježenem požiralniku (Rešeto). V avgustu in septembru je bilo tod opazovanih 16 vrst iz skupine galebov in pobrežnikov (*Larilimicolae*). Vrste

Limosa lapponica, *Calidris alpina*, *C. minuta* in *C. alba* so bile tokrat za Cerknjsko jezero omenjene prvič.

SUMMARY

Ornithologic observations at the periodic Lake Cerknica have been until recently limited primarily to the period when the lake is filled with water (aquatic season). In its dry period water is retained merely in the bed of the main water course (Stržen) and in the artificially stemmed sinkhole (Rešeto). In August and September, 16 species belonging to the group of gulls and waders (Larilimicolae) were being watched there. The species *Limosa lapponica*, *Calidris alpina*, *C. minuta* and *C. alba* were at that time, as far as Lake Cerknica is concerned, mentioned for the very first time.

Primož Kmecl, Karin Rižner, Riharjeva
28, 61111 Ljubljana

PRIPIS

Že po oddaji članka v redakcijo nama je Andrej Sovinc odstopil dragocene podatke s svojih opazovanj 8. 9. 1991 in 9. 9. 1991. Opazoval je na istem mestu kot midva, vendar 8. 9. 1991 še kasneje popoldne. Zelo razveseljav je njegov podatek za srpokljunega prodnika (*Calidris ferruginea*), ki je prvi za Cerknjsko jezero in tako še dopolnjuje skupinsko sliko v poznem poletju. Zanimivo je primerjati obe opazovanji istega dne, 8. 9. 1991, ki nista mogli biti več kot kakšno uro narazen. Razlika v številu in vrstah opazovanih ptic priča o večernem prihodu oziroma odhodu. Še bolj radikalno drugačna je bila slika naslednji dan.

Zbiram podatke o pojavih albinizma pri opazovanih in ujetih primerkih. Prosim, da podatke sporočite na moj naslov: Peter Grošelj, Godovič 124, 65280 Idrija.

Uredništvo *Acrocephalus* poziva vse, ki imajo še neobjavljene podatke o opazovanih ali gnezdenju črnočelega srakoperja *Lanius minor*, da jih sporočijo na naslov uredništva.

Podatke bomo objavili v posebnem prispevku, s katerim bi želeli opozoriti na ogroženost vrste v Sloveniji.

Iz ornitološke beležnice From the ornithological notebook

Zapisi o redkih vrstah so uvrščeni (do števila 10) po Seznamu dosedaj ugotovljenih ptic Slovenije s pregledom redkih vrst (Acrocephalus št. 41-42) in veljajo za obdobje zadnjih 50 let. Zvezdica pomeni, da komisija za redkosti poročila še ni proučila. Z njo označujemo le zapise o zelo redkih vrstah, za katere so znani manj kot trije podatki.

Rare species records are classified (up to N° 10) according to the List of birds of Slovenia including rare species (Acrocephalus N° 41-42) and are valid for the period of the last 50 years. Asterisks indicates that the report has not been yet studied by the Rarities Committee. By it only records about very rare species are marked, for which less than three records are known.

ZLATOUHI PONIREK *Podiceps auritus*
SLAVONIAN GREBE – 2 at Lake Ptuj on 9th November 1991 (incl. one Black-necked Grebe)

Dne 9. 11. 1991 sem bil s prijatelji pri Ptujem jezeru. Že takoj na začetku, kjer se jezero prvič nekoliko razširi, sem opazil dva (2) ponirka, za katera sem sprva mislil, da sta sivogrla *P. grise-gena*. Ko pa sem ju dobil v teleskop, sem pri enem opazil rdeče oko in raven, črn kljun; profil glave in izrazito bela lica pa so ustrezali sivogrlému ponirku. Po velikosti je bil med sivogrlim in črnogrlim ponirkom *P. nigricollis*. Drugi je bil podoben prvemu, le da je bil po licih in vratu umazano sivo-rjavo obarvan. Na licih je bilo opaznih še celo nekaj lis. Po teh znakih sem ugotovil, da opazujem odrasel in mladostni primerek zlatouhega ponirka.

Čez nekaj časa se je zlatouhima ponirkoma pridružil še en črnogrli ponirek in skupaj so se potapljali za hrano. *Luka Božič, Pintarjeva 16, 62000 Maribor*

ŽLIČARKA *Platalea leucorodia*
SPOONBILL – At Sečovlje Salinas on 13th August 1991 (incl. 1000 Yellow-legged, 50 Black-headed